

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ФАХОВИЙ
БІЗНЕС-КОЛЕДЖ

С. І. ЩЕРБИНА

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ТРЕНУВАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО
НАЦІОНАЛЬНОГО МУЛЬТИПРЕДМЕТНОГО ТЕСТУ
Частина 5

Черкаси – 2025

УДК 94 (477) (07)

*Рекомендовано до друку рішенням методичної ради
Черкаського державного фахового бізнес-коледжу
Протокол № ____ від _____ 2025 р.*

Укладач: Щербина С.І.

Історія України
Тренувальні завдання до національного
мультипредметного тесту. Частина 5
Черкаси, 2025 р. – 56 с.

Рецензент: Нераденко Т.М., кандидат історичних наук,
методист відділення «Історія» Черкаського територіального
відділення Малої академії наук

У збірнику узагальнено типові завдання, які розроблено у відповідності до вимог підготовки до Національного мультипредметного тесту з дисципліни «Історія України» за темами XVI – перша половина XVII ст.

Розробка буде корисна для учнів 11-х класів та здобувачів освіти закладів фахової передвищої освіти при підготовці до складання НМТ з Історії України».

Затверджено на засіданні
циклової комісії гуманітарних
дисциплін та фізичного виховання

Протокол № 2 від 30.09.2025 р.

©С. І. Щербина, 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ТЕМА 1. Землі України у складі Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.)	6
ТЕМА 2. Національно-визвольна війна українського народу під проводом б. хмельницького (середина XVII ст.)	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	49
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

За вимогами Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти ключовим стає діяльнісний підхід (розвиток умінь і навичок, які студенти можуть застосовувати в практичній діяльності).

Аналіз завдань, які використовуються при проведенні НМТ з історії України, дозволяє зробити висновок, що велика увага звертається на історичні джерела. Така особливість тестових завдань спрямована на перевірку не лише фактологічних знань, а й умінь аналізувати історичні джерела, інтерпретувати події та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. За допомогою документів забезпечується альтернативність та багатоаспектність вивчення історії України.

Автори завдань для національного мультипредметного тесту з історії України ввели велику кількість джерел, що адаптовані до навчального матеріалу; відображають повну історичну епоху і мають певне емоційне навантаження. Такі завдання дають можливість визначити практичну історичну компетентність студентів.

Дана навчально-методична розробка спрямована на підготовку до складання НМТ з історії України, зокрема завдань, пов'язаних із розпізнаванням писемної інформації. Подані запитання сприяють розвитку навичок визначення суті подій, явищ і історичних постатей у відповідному історичному контексті.

Пропонований збірник завдань може бути використаний під час проведення підготовчих курсів до національного мультипредметного тесту з історії України в контексті реалізації компетентнісно-орієнтованого навчання.

Добір джерел забезпечує розгляд однієї історичної події з різних позицій за умови опори на реальні, а не вигадані ситуації.

У збірнику джерела згруповані за темами: «Землі України у складі Речі Посполитої (XVI – перша половина XVII ст.)», «Національно-визвольна війна українського народу під проводом Б. Хмельницького (середина XVII ст.)». До кожної теми підібрано візуальні та писемні джерела, головним чином, за схемою завдань для НМТ з історії України. Але є завдання, за допомогою яких, можна ввести до занять елементи практичних робіт.

Сучасний урок історії неможливо увити без опанування різного роду історичних джерел, особливо писемних. Збірник створено з метою допомоги здобувачам освіти у підготовці до складання НМТ з історії України. Завдання, спрямовані на розвиток навичок роботи з історичними картами, біографіями відомих Українців; підібрані письмові джерела акцентують увагу на головних подіях історії України у XVI – перша половина XVII ст.

Призначено для учнів 11-х класів та здобувачів освіти закладів фахової передвищої освіти при підготовці до складання НМТ з історії України.

ТЕМА 1. ЗЕМЛІ УКРАЇНИ У СКЛАДІ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ (XVI – ПЕРША ПОЛОВИНА XVII СТ.)

1. Ознайомтеся із запропонованим джерелом і створіть історичне дослідження, присвячене розвитку полемічної літератури в Україні. В ньому розкрийте місце серед письменників полемістів М. Смотрицького. В чому вбачається прогресивність його поглядів.

Мелетій Смотрицький

«Виправдання невинності» (1621 р.)

«Не вироджується зі своєї крові той, хто міняє віру. Хто з руського народу римську віру приймає, не стає одразу ж іспанцем чи італійцем. Не віра русина русином, поляка поляком, литвина литвином робить, а уродження і кров руська, польська, литовська» [5, с. 36].

2. Ознайомтеся з твердженнями С. Плохія та поміркуйте:

1) Чому широку народну підтримку отримала Реформація?

2) Чим пояснюється слабкість української православної церкви у 16 ст.?

3) Які приклади реформаційних рухів в Україні?

4) Чому ідеї Реформації не отримали широкої підтримки в Україні?

5) Оцініть діяльність єзуїтських колегумів в Україні.

6) Як українці пристосовували реформаційні ідеї для збереження православ'я?

Сергій Плохій, український і американський історик

«Низький освітній рівень духовництва, порушення моральних стандартів і церковних канонів, поширеність

симонії (купівлі і продажу церковних посад) і цілковитий контроль над церквою з боку світських патронів були проявами загальної кризи українського православ'я наприкінці XVI ст.

Протягом XVI ст. в Західній і Центральній Європі релігія невпинно перетворювалася на потужну зброю боротьби аристократів проти наступу королівської влади на їхні права... У руських землях Польського королівства та Великого князівства Литовського магнатська опозиція збиралася, здебільшого, під стягом православ'я» [5, с. 27].

3. Використайте запропоновані 2 джерела у власному історичному проєкті з такими назвами (оберіть ту тему, яка вам більше імпонує):

1. Причини кризи української православної церкви у 16 ст.
2. Наслідки кризи українського православ'я у 16 ст.
3. Особливості дискримінаційної політики Польщі щодо православної церкви.

Привілей Сигізмунда II Августа (1572 р.)

«Хочемо та постановляємо, щоб українці нарівні з іншими міщанами та перед міщанами поляками римської віри вживали всіх прав, привілеїв, вольностей... наданих місту Львову... і користувалися ними без всяких винятків... Священники їхні, церкви грецького обряду..., повинні бути вільні та звільнені від будь-яких податків...» [5, с. 26].

Скарга Львівського Успенського братства (1593 р.)

«Насамперед змушувала рада Львова великим насильством нас, осілих міщан, наших дітей і нашу челядь до послуху папському костьолу, до свят нового календаря, мордуючи в'язницями і караючи штрафами...» [5, с. 26].

4. Прочитайте уривки і створіть історичний проєкт, де використайте поданий матеріал:

Михайло Грушевський

«Литовські представники, що прибули на сейм, не мали енергії протестувати проти територіальних захоплень: вони відчували, що в них «обрізано крила», як вони висловилися» [5, с. 20].

Наталя Яковенко, українська історикиня

«Люблінська унія вивела суспільство зі стану двохсотлітньої сплячки, розбудила для опору й боротьби за виживання усі прояви суспільної активності: релігійної, етнічної, економічної, культурної, збройної» [5, с. 20].

5. Ознайомтесь з поданим уривком та створіть власний історичний проєкт, в якому обов'язково потрібно висвітлити такі питання:

1) Причини зближення Литви і Польщі? Яка з цих країн більше зацікавлена в підписанні унії?

2) Позитивні та негативні наслідки унії для українських земель.

3) Чому державу «Річ Посполита» називають «федерацією»?

4) Реакція української знаті на підписання Люблінської унії.

5) Які економічні чинники стали домінувати в цих землях після укладення унії?

«Серед польських магнатів і шляхти противників унії майже не було, адже вони бажали отримати нові землі та залежних селян.

Наприкінці 1568 р. король Сигізмунд II Август скликав сейм у м. Люблін, який тривав понад пів року. Через

протириччя з поляками литовська делегація спробувала зірвати сейм і покинула Люблін. Сигізмунд II Август, скориставшись відсутністю невдоволених, прийняв рішення про входження Волині, Підляшшя, Київщини і Брацлавщини до складу Королівства Польського.

Отримавши звістку про приєднання до Королівства Польського, шляхта Волині вирішила обговорити умови унії на окремому сеймі. А це значить, що українські шляхтичі вважали себе рівноправними партнерами поляків. Після тривалих суперечок волиняни погодилися на приєднання, долігшись можливості написати привілей, «як найкраще і найкорисніше для себе розуміють».

Очевидно, ані поляки, ані литвини не очікували, що українська шляхта заявить про себе як окремий народ зі своєю власною позицією. Волиняни домоглися приєднання до Корони ще й Київського воєводства і стали авторами привілеїв для трьох українських воєводств» [5, с. 16].

6. Ознайомтесь з поданими уривками і використайте їх в історичному проєкті «Роль народу чи особистості в історії власної держави». На яких позиціях знаходитесь Ви? Видатні харизматичні особистості з простого народу творять історію? Свою позицію доведіть фактами.

Із промови Костянтина Вишневецького

«Приєднуємося як люди вільні й свободні, аби не були в поchtивості своїй шляхетській принижені, бо ми є народ такий поchtивий, що жодному народові не поступимося, і чуємося... рівними кожному народові» [5, с. 16].

Наталя Старченко, українська історикиня

«Волиняни витиснули в безнадійній ситуації право самим написати привілей—догівір, який регулював умови приєднання

Волинського і Брацлавського воєводств до Польського Королівства. До привілею впишуть і гарантії непорушності кордонів, і збереження власного права, і уживання руської мови як офіційної на цих теренах, і рівність прав православних і католиків...» [5, с. 16].

Генрік Літвін, польський історик

«Волиняни трактували зв'язок із Короною як двосторонню угоду, де кожна сторона — рівноцінний суб'єкт» [5, с. 16].

7. Ознайомтесь з поданими уривками та використайте їх у історичному проєкті «Берестейська церковна унія: позитивні та негативні наслідки для населення України». До поданих джерел додайте власні з оцінками унії сучасниками. Подайте також позиції різних груп українського суспільства щодо створення греко-католицької церкви. В чому, на Вашу думку, головні причини занепаду православ'я в XVI ст.?

Сергій Плохій, український і американський історик

«Умови унії мали на меті урівняти права православних із правами католиків і посилити владу єпископів... У статтях не було практично нічого про підвищення морального і освітнього рівня духівництва... Ієрархія, взявши курс на церковну унію з Римом, практично цілковито відкинула програму реформування православ'я зсередини, яку висунули та втілювали братства» [5, с. 33].

Наталя Яковенко, українська історикиня

«Цей крок навряд чи можна розцінювати як різоче несподіваний. Необхідність кардинальних реформ була очевидною для кожного, хто критично дивився на деморалізацію церковних верхів... Пожсавлення релігійного

життя в католицькій церковній спільноті ставило Східну церкву в особливо програшне становище» [5, с. 33].

8. Ознайомтесь з уривком праці Н. Яковенко та використайте його в історичному проєкті з назвою «Ідеї об'єднання православних та католиків». Знайдіть факти. Що підтверджують позитивне ставлення до створення греко-католицької церкви А. Шептицького та Л. Гузара, висвітліть позиції П. Могили та Й.-В. Рутського.

Наталя Яковенко, українська історикиня

«Починалося велике протистояння..., що перетворило Берестейську унію, задуману як інструмент порозуміння, на символ розбрату, ворожнечі і насильства... Розмірковуючи над витокami цього феномена, мусимо визнати, що православний загал Русі-України на унії нічого не втрачав,... логіка владик-уніатів, які... шукали опіки могутнього Риму і тим самим зміцнювали позиції православних у католицькій державі, була... слушною... Тож в основі ворожого ставлення до унії лежав... опір новині, неприйняття всякого нововведення, яке сприймалося як замах на усталену, а відтак — справедливу і добру старовину» [5, с. 35].

9. Ознайомтесь з джерелом, пов'язаним з діяльністю Й. Борецького та використайте його в історичному повідомленні «Й. Борецький – козацький митрополит». В повідомленні необхідно зазначити:

1) Роль Київського Богоявленського братства та гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного у відновленні діяльності Київської митрополії.

2) Роль Й. Борецького в становленні української освіти на противагу єзуїтським колегіумам.

3 листа Йова Борецького

Упродовж останніх 25 літ нам не вдається забезпечити мир релігії нашій від тих великих насильств, утисків і правопорушень, які над нами чиняться. Що далі, то гірші й тяжчі переслідування, зловмисні звинувачення та обмови доводиться нам зносити від противників наших... Не є гріхом, не є зневажанням прав, не є образою королівської гідності..., не є бунтом, не є криміналом, не є шпигунством, ані зрадою, ані змовою з ворогами корони, що ми, за поміччю Духа Святого, маємо посвячених митрополита та єпископів [5, с. 39].

10. Ознайомтесь з уривком історичного дослідження С. Плохія та створіть історичний проєкт на тему: «Відновлення православної церкви на теренах України». В проєкті вкажіть:

1) Які історичні події зіграли роль в рішенні польського короля відновити українську православну церкву?

2) Особливості церковних реформ, проведених П. Могилою.

Сергій Плохій, український і американський історик «Москва надалі провадила політику самоізоляції, тоді як Константинополь зазнавав впливу протестантизму. Виклик прийняв найздібніший серед православних провідників того часу митрополит Петро Могила, який перетворив Київ на потужний інтелектуальний та церковний центр східного християнства» [5, с. 40].

11. Запропонований уривок використайте в історичному проєкті «Українська освіта в другій половині 16 – на початку 17 ст.». Обов'язково вкажіть ваші судження, чому важливо мати доступ до якісної освіти.

Додайте інформацію про діяльність в Україні єзуїтських колегіумів. Також подайте інформацію про унікальність Острозької Академії. У чому Ви вбачаєте демократизм братських шкіл? Розкажіть про меценатську діяльність багатих українців, що підтримували діяльність братських шкіл.

Із статуту Львівської братської школи (1586 р.)

«...Дидаскал, або учитель, цієї школи повинен бути побожним, смиренно мудрим, лагідним, стриманим, не п'яницею, не розпусником, не хабарником, не срібнолюбцем, не злий, не заздрісний, не лайливий, не чарівник, не прихильник ересі, не порушник побожності, а у всьому показує образ для наслідування, і щоб учні були, як учитель їх...

Сидіти повинен кожний на своєму місці, призначеному за успіхи в навчанні. Який більше вміє, буде сидіти вище, якщо б і був дуже бідний, а хто менше вміє, повинен на постидному місці сидіти...

У поранок спершу по молитвах мають мовити кожен учорашню науку свою та й письмо своє, яке вдома писав; виклад науки своєї має показувати... По обіді хлопці мають самі писати на таблицях кожен свою науку, подану їм од дидаскала, окрім малих, яким має писати сам дидаскал. А в школі навчившись, на важкі слова опитувати мають один одного, тобто диспутувати.

Багатий над бідним у школі нічим не повинен бути вищим, лише самою наукою, тілом же рівні усі...

Навчати дидаскал і любити повинен усіх дітей однаково, як синів багатих, так і сиріт бідних, і тих, хто ходить по вулицях, просячи милостині; хто скільки навчиться... [5, с. 44].

12. Подане джерело використайте в історичній розповіді «Становлення українського козацтва в другій половині XVI – на початку XVII ст.». Знайдіть теорії походження українського козацтва. Які особливості козацтва викликані тим, що козацтво формувалось на зіткненні двох цивілізацій Європейської та Сходу?

З літопису Григорія Граб'янки

Прославившись у битвах, козаки звикли до недоїдання, спраги, спеки й інших незгод просто неба. За харч їм служило звичайне квашене тісто, яке вони варили і звали соломахою... коли траплялося, що їжа випадала з рибою, то такий наїдок за найкращу трапезу вважали. Проживають вони в куренях по сто п'ятдесят чоловік, а буває й більше... Злодійство і підступність поміж ними не водиться, а якщо ж трапиться, що хтось візьме путо або канчук, то за це винного вішають на гілці дерева... [5, с. 79].

13. Проаналізуйте подані джерела та вкажіть. Який уривок про укладення Люблінської унії?

1) «...государ Ягайло, великий князь, з усіма своїми ще не хрещеними братами, ближніми, ...жагуче бажає й просить прийняти їх у католицьку віру святої римської церкви... обіцяє свої литовські й руські землі навек приєднати до королівства Польського...» [2, с. 96].

2) «Ми присягаємо той мир тримати твердо, без будь-якої хитрості... Королю держати сповна землю Львівську, а нам держати Володимирську, Луцьку, Белзьку, Холмську та Берестейську. Мир тримати від Покрови Богородиці два роки...» [3, с. 33].

3) «...Отож ми, генеральна старшина, кошовий отаман і все Військо Запорозьке домовилися і постановили з гетьманом... що із генеральними особами мають радитися

гетьман про ... всілякі публічні справи, нічого без їхнього дозволу не починаючи...» [8, с. 103].

4) «Ми, Сигізмунд Август, даною грамотою оголошуємо таке: на скликаному цьому сеймі закінчили справу [об'єднання] між князівством Литовським та королівством Польським в братерській любові і за згодою обох народів...[3, с. 36]».

14. Ознайомтесь з поданим джерелом та дайте відповідь на питання: на Вашу думку, справедливі наведені в тексті норми розгляду звинувачення в правопорушеннях і покарання за них. Свою відповідь аргументуйте.

Із Першого Литовського статуту про відповідальність за образи державних урядників (1529 р.)

«...Правитель обіцяє нікого не карати заочно, навіть якби це стосувалося образи його гідності. І якщо хтось на когось несправедливо робив, сам буде за це відповідати.

...недоведена підозра княжої, панів хоружних, шляхти, міщан не буде каратися. інакше ніж після доведення в суді за правом християнським, коли привід і сутність скоєного з'ясовані будуть, не будуть подолані захистом, як передбачено звичаями і правом християнським відповідно до важкості або легкості скоєного. І також якби хтось, обмовляючи будь-кого, вимагав позбавлення гідності, страти або позбавлення майна, тоді той, хто звинувачував, але не довів цього, сам має бути підданий цьому покаранню» [12, с. 81].

15. Проаналізувавши наведене джерело, визначте, які права статут гарантував шляхті.

Із Другого Литовського статуту про права шляхти на уряди в державі (1566 р.)

Також ми, правителі, обіцяємо й присягаємо, що в державі Велике князівство Литовське на світські й духовні посади жодні іноземці призначатися не будуть; але то всі ми і нащадки наші великі князі литовські мають призначати лише представників давніх родів Великого князівства Литовського й земель, які йому належать... А якби хтось з іноземців за свої заслуги з нашої ласки оселився тут, то він стане обивателем Великого князівства, що несе службу земську цій державі. Проте на гідності і будь-які посади духовні або світські вони не мають бути обрані...

...простих людей над шляхту не підвищувати. і урядів наших простим людям давати не маємо, а шляхті обіцяємо. за службу їх нам, правителям, відповідно до корисності їхні гідності й уряди надавати та в службі нашій зберегти, як вірних наших підданих...»[10, с. 74].

16. На основі нижче наведеного історичного джерела, визначте обсяг прав, які статут гарантував жінкам.

**Із Другого Литовського статуту про права жінок
(1566 р.)**

«Тож обіцяємо і наказуємо княгинь, пань, вдів, княжних, панянок, дівок-шляхтянок і всякого іншого стану походження земського... зберегти при вольностях їхніх, і силою ні за кого їх давати не маємо, без волі їхньої, за кого захочуть, за того вільно [можуть] піти...

Коли б яка дівка без волі батьківської або материнської йшла заміж, така втрачає право на посаг і на маєтки батьківські й материнські, а якби одна була в батька, тоді отчизна до родичів переходить мимо такої дівки...

...Яка б дівка або вдова, будучи стану шляхетського, маючи маєтки батьківські або материнські, пішла заміж за

простого стану чоловіка, не шляхтича, така від усіх маєтків своїх... назавжди відлучається, але ті маєтки мають до родичів відійти, а після вдови — до дітей і теж до родичів її, а такі діти, як і родичі, матимуть такій дівці або вдові за ті маєтки її віддати суму грошей, згідно з рахунком статутовим...» [12, с. 80].

17. На основі нижче наведеного історичного джерела, визначте обсяг прав, які статут гарантував жінкам.

Із Третього Литовського статуту про статус підкоморських судів (1588 р.)

«...Встановлюємо, що в кожному повіті має бути підкоморський присяжний суд, обраний з осіб, які мешкають у ньому. Він має бути сформований із чотирьох обраних обивателями цієї землі осіб: судді, підсудка, писаря й земських.

В усіх суперечках земельних і межових підкоморський суд має приймати рішення. [У разі розгляду суперечок лише суд вирішує], хто на землі має залишатися, а хто сплатити за шкоду; скарги представників будь-якого стану й представників простих людей, усі доведені шкоди, підтверджені доказами відповідно до закону, не відкладаючи на пізніший час, розглядаються судом, і на них видається лист із рішенням, скріплений печаткою й рішенням суду...

Якщо кому зі складу підкоморського суду або самим підкоморним заподіяно шкоду, то постраждалий має сторону противну, згідно із цим статутом, закликати до відповіді у визначеній установі» [1, с. 62].

18. Проаналізувавши уривок з історичного джерела, поясніть, як у Литовському статуті захищалося людське життя від зазіхань на нього.

**Із Третього Литовського статуту
про відповідальність за вбивство (1588 р.)**

1) «...якби котрий шляхтич. людину простого типу вбив, і був на гарячій крові схоплений. тоді того шляхтича-вбивцю горлом карати;

А якби шляхтич сказав, що вбив без умислу. захищаючись від убитого. тоді від страти й відповідальності буде звільнений».

2) «...якби простого чину люди наші. вбили шляхтича або шляхтянку. всі [винні] мають бути страчені... А якби де умисно здійснили пограбування дому шляхетського з розбоєм і вбивством, тоді всіх тих, на кого позивач покаже, покарати стратою...» [5, с. 201].

19. Про яку історичну особу йдеться в описі?

«Народився в сім'ї молдавського господаря Симеона та угорської князівни Маргарет. Освіту здобув у Львівській братській школі. Спочатку служив у польському війську, брав участь у Хотинській війні 1621р. Від 1627 р. архімандрит Києво-Печерської лаври, а від 1632 р. митрополит київський і галицький. За його сприяння в 1632 р. було утворено Києво-Могилянський колегіум» [7, 49].

- А. Петро Могила
- Б. Іпатій Потій
- В. Мелетій Смотрицький
- Г. Йов Борецький

20. Відзначте факти, що стосуються біографії П.Могили.

- 1) Підтримував визвольну війну під проводом Б.Хмельницького
 - 2) Був Київським митрополитом
 - 3) Здобув освіту львівській братській школі
 - 4) Виступав проти унії католицької та православної церков
- Г) похований у Львові

21. Розташуйте події у хронологічній послідовності.

- 1) Створення Пересопницького Євангелія
- 2) Створення Острозької Біблії
- 3) Відкриття Острозької академії
- 4) Люблінська унія

22. Встановіть хронологічну послідовність подій XVI – першої половина XVII ст.

- 1) Відкриття Києво-Могилянського колегіуму
- 2) Укладення Берестейської церковної унії
- 3) Створення «Пересопницького Євангелія»
- 4) Прийняття Другого Литовського статуту

23. Визначте, про кого йдеться в уривку?

«Визначний представник української шляхти XVI — початку XVII ст. був князем, магнатом, культурним діячем. Виступав проти укладання Люблінської та Берестейської унії. За його сприяння в 1578 р. було відкрито першу слов'яно-греко-латинську школу (пізніше стала академією)» [2, с. 134].

- А. Петро Конашевич-Сагайдачний
- Б. Василь-Костянтин Острозький
- В. Іпатій Потій
- Г. Мелетій Смотрицький

**24. Відзначте факти, що стосуються біографії
К.Острозького.**

- 1) Підтримував гетьмана П. Конашевича-Сагайдачного
- 2) Виступав на захист православ'я
- 3) Був Великим литовським князем
- 4) Заснував школу у Турові
- 5) Брав участь у придушенні повстання під проводом

К.Косинського

25. Розташуйте події у хронологічній послідовності.

- 1) Видання «Апостола» і «Букваря» І.Федоровим
- 2) Заснування першого братства
- 3) Відкриття Києво-Могилянської академії
- 4) Берестейська унія

**26. Встановіть хронологічну послідовність подій
XVI – першої половина XVII ст.**

- 1) Відкриття Львівської братської школи
- 2) Укладення Люблінської унії
- 3) Створення Острозької Біблії
- 4) Прийняття Третього Литовського статуту

**27. Розгляньте історичну карту Речі Посполитої
після 1569 року.**

Рис. 1. Історична карта Речі Посполитої після 1569 року
Джерело: [13]

Заштрихуйте різними кольорами:

- землі, що залишилися у складі Великого князівства Литовського;
- землі, що були передані до Корони Польської внаслідок Люблінської унії.

28. Встановіть території основних козацьких повстань та бойових дій за участю українського козацтва.

- повстання Наливайка (1594–1596),
- битву під Цецорою (1620),
- Хотинську битву (1621).

Підпишіть ці місця на карті та визначте:

- на яких землях (воєводствах) відбувалися ці події?
- яку роль у Хотинській битві відіграли українські

козаки?

29. Розгляньте наведені нижче портрети видатних історичних діячів [4, с. 28]:

- Петра Могили;
- Василя-Костянтина Острозького;
- Мелетія Смотрицького;
- Іпатія Потія.

А

Б

В

Г

Джерело: [15; 16; 17; 18]

Підпишіть портрети і співвіднесіть кожного з таким досягненням:

- 1) Заснування Острозької академії
- 2) Реформа православної церкви, митрополит
- 3) Прихильник Берестейської унії
- 4) Автор «Граматики словенської»

30. Розгляньте портрети Петра Конашевича-Сагайдачного та Василя-Костянтина Острозького [4, с. 28]:

Джерело: [19; 20]

Визначте:

- 1) За якими візуальними ознаками можна впізнати кожного з них (одяг, атрибути, стиль портрета)?
- 2) До якого соціального стану вони належали?

Сформулюйте коротке (3–4 речення) історичне повідомлення про внесок кожного діяча в розвиток українських земель у складі Речі Посполитої.

31. Складіть таблицю, у якій порівняйте становище селян, міщан, шляхти й козаків у Речі Посполитій за такими критеріями:

Стан	Права і привілеї	Обов'язки	Можливості соціального піднесення
Шляхта			
Міщани			
Селяни			
Козаки			

32. Прочитайте уривок з Унії Люблінської, визначте, як змінювався адміністративний статус українських земель після. Поміркуйте, як це вплинуло на права місцевого населення.

Уривок з Люблінської унії (1569 р.):

«Обидва народи — Польський і Литовський — з'єднуються й об'єднуються в один народ і нероздільну, неподільну Річ Посполиту, яка має бути однією державою, одним народом, під одним владою, одним сеймом...»

«Українські землі — Київське, Брацлавське, Подільське і Волинське воєводства — приєднуються до Корони Польської...» [2, с. 147].

33. Напишіть коротке есе на тему: «Чому українське козацтво стало чинником національного самозбереження в умовах Речі Посполитої?», використовуючи основні тези:

1) Козацтво виникло як відповідь на соціальний і національний гніт.

2) Виконувало функції оборони кордонів і безпеки населення.

3) Захищало православну віру в умовах посилення католицизму та унії.

4) Прагнуло визнання прав і свобод від держави (запровадження реєстру).

5) Було рушієм повстань проти шляхетського свавілля (Косинський, Наливайко).

6) Поступово стало основою формування української національної ідентичності.

34. Установіть відповідність між історичними подіями (1-4) та їхніми наслідками (А-Д):

Події	Наслідки
1. Люблінська унія (1569 р.)	А. Утвердження влади польської шляхти на українських землях
2. Утворення реєстрового козацтва (1572 р.)	Б. Поява козацтва як окремого військового стану
3. Повстання С. Наливайка (1594–1596 рр.)	В. Масове знищення повстанців, страта керівників
4. Прийняття Берестейської унії (1596 р.)	Г. Розкол православної церкви, зростання міжконфесійної напруги

35. Установіть відповідність між діячами (1-4) та фактами їхньої діяльності (А-Д):

Історичні діячі	Діяльність
1. Сигізмунд II Август	А. Затвердив унію між Польщею та Литвою
2. Северин Наливайко	Б. Очолив велике козацько-селянське повстання
3. Іпатій Потій	В. Один із ініціаторів Берестейської унії
4. Дмитро Вишневецький (Байда)	Г. Засновник першої Запорозької Січі на о. Мала Хортиця

36. Розгляньте портрети видатних представників української шляхти та магнатів Речі Посполитої та виконайте завдання:

- 1) Підпишіть портрет кожного діяча.
- 2) Напишіть коротко про їхній внесок у політичне, військове або культурне життя України в цей період (3-4 речення).

3) Вкажіть, яку роль вони відігравали у відносинах між українськими землями і польською владою.

Джерело: [20; 22; 23]

37. Проаналізуйте подане історичне джерело та дайте відповіді на питання:

- 1) Які права отримала українська шляхта?
- 2) Як це вплинуло на їхні стосунки з польською владою?
- 3) Які обмеження чи проблеми могли виникнути після цих привілеїв?

«...З огляду на вірність та службу, що надає українська шляхта короні, їй надаються рівні з польською шляхтою права: право володіти землею, займати посади у воєводських і місцевих урядах, брати участь у сеймах, мати свободу віросповідання та збереження своїх традицій... Проте шляхта зобов'язується дотримуватися законів Речі Посполитої та підтримувати порядок і безпеку в межах своїх володінь...» [7, с. 147].

38. Заповніть таблицю «Основні особливості земель України у складі Речі Посполитої». При цьому укажіть особливості управління, переважний стан, домінуючу релігію та економічні чи соціальні особливості кожної з територій.

Назва території	Адміністративний статус	Соціальний склад населення	Релігія	Особливості розвитку
Київське воєводство				
Чернігівське воєводство				
Брацлавське воєводство				

39. Сформуйте порівняльну таблицю, у якій покажіть релігійне різноманіття українських земель у складі Речі Посполитої в XVI — першій половині XVII ст. за наданим зразком:

- 1) Визначте основні релігії, поширені в Україні в цей період;
- 2) Вкажіть, де (яких територіях) вони були найбільш впливовими; назвіть представників духовенства або організацій, що підтримували ці конфесії;
- 3) охарактеризуйте стосунки між різними релігіями та владою.

Релігія	Основні представники	Території поширення	Відносини з владою та іншими конфесіями
Православ'я			
Католицизм			
Уніатство			

40. Заповніть таблицю, у якій охарактеризуйте основні соціальні стани українського суспільства у складі Речі Посполитої:

- 1) Визначте, які соціальні групи існували в українському суспільстві (шляхта, козаки, міщани, селяни).
- 2) Охарактеризуйте їх основні заняття.
- 3) Визначте їхні права, привілеї чи обмеження.
- 4) Проаналізуйте, як кожен стан ставився до польської влади та інших соціальних груп.

Соціальна група	Основні заняття	Права і обов'язки	Відношення до влади та інших станів
Шляхта			
Козацтво			
Міщани			
Селяни			

**ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНА ВІЙНА
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ПІД ПРОВОДОМ
Б. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО (СЕРЕДИНА XVII СТ.)**

1. Ознайомтесь з уривком праці І. Огієнка та створіть історичний проєкт про наслідки для національно-культурного життя української політики ополчення та окатоличення. Чому українська знать найбільше підпала під ці процеси? Доведіть, що війна сер. XVII ст. носила не загарбницький, а національно-визвольний характер.

Іван Огієнко, український історик

За цього ж часу розпочався напівсмертельний для нашого народу, як нації, процес ополячення нашої інтелігенції та нашої шляхти: звичайно кидали свою православну віру, приймаючи католицтво, а потім забували мову й ставали поляками. Процес такого винародовлення з часом збільшувався, на католицтво перейшла вся наша національна верхівка, а при Благочестивій вірі позосталися тільки «попі та хлопі», як сміялися поляки. Ось чому українська мова поволі ставала для поляка «мовою хлопською», бо при ній позостався тільки сам простий народ.

2. Подані джерела використайте в історичному повідомленні про I період національно-визвольної війни українського народу сер. XVI ст. Доведіть, що цей період (1648-1649 рр.) вважається переможним, що завершився наданням автономії України в складі Речі Посполитої. Також подані джерела використайте в історичному проєкті «Перші успіхи та труднощі українських повстанців».

«Після перемоги під Корсунем повстання спалахнуло на повну силу і охопило всі стани й верстви суспільства. Масово утворювалися загони із селян, міщан і навіть священників. Частина шляхти влилася до козацьких лав. Ідеологічним підґрунтям у закликах до спротиву, як правило, були релігійні мотиви «боротьби за віру».

Чигирин (нині місто в Черкаській області) фактично став столицею молододі держави. Розпочалося створення війська нового типу, яке складалося зі шляхти, козаків та іншого показаного населення.

Для розширення території і знищення залишків військ Речі Посполитої було сформовано козацько-селянський корпус на чолі з Максимом Кривоносом. Цей підрозділ швидко встановив контроль над усім Лівобережжям, а потім переніс повстання на Поділля і Волинь. До цього моменту йому могло протистояти лише угруповання князя Яреми Вишневецького. Вже 26-28 липня 1648 р. в битві під Старокостянтинівом (нині Хмельницька область) М. Кривоносу вдалося завдати поразки князю та змусити його відступити. Апогеєм успіху стало захоплення повстанцями Полонного і Бару, в яких зберігалися військова амуніція і зброя.

Отже, улітку 1648 р. козацтво контролювало Київське, Брацлавське, Чернігівське та частину Подільського воєводства» [5, с. 88].

З листа Яреми Вишневецького

«Якщо Хмельницький і його гультяйство... доб'ється своїх вимог і лишиться при давніх вольностях — я в такій вітчизні волю не жити. Бо ж і справді нам краще вимерти, ніж над нами запанує поганство і гультяйство» [5, с. 88].

3. Подані джерела використайте в історичному повідомленні: «Богдан Хмельницький – творець нової

історичної України». Знайдіть інформацію, чому польські історики називають Хмельницького демонічною та деструктивною постаттю. Які поради українських усториків Хмельницькому як державцеві?

Альберто Віміна, венеціанський посол (1650 р.)

«Росту він скоріше високого, ніж середнього, кремезний і міцної будови. Мова його і спосіб управління показують, що він має тверезе судження й проникливий розум... У поведженні він лагідний і простий, чим притягає до себе любов воїнів, але, з другого боку, він тримає їх у дисципліні суворими карами. Всім, хто входить у його кімнату, він тисне руку і всіх просить сідати, якщо вони козаки» [5, с. 82].

**Павло Алепський, антіохійський
архидиякон (1654 р.)**

«Цей Хміль літня людина, але щедро наділений дарами щастя: не лукавий, спокійний, мовчазний, не цурається людей; всіма справами займається сам особисто, в міру їсть і п'є, і одягається... Всякий, хто побачить його, дивом здивується і скаже «так ось він, цей Хміль, слава і ім'я якого рознеслися по всьому світі»... [5, с. 82].

4. Фрагмент історичного дослідження використайте в повідомленні «Обличчя України». Зверніть увагу на такі спектри діяльності Хмельницького:

- реформаторська діяльність;
- військовий хист;
- риси характеру.

Вероніка Візнюк, українська історикня

««Б. Хмельницькому вдалося стати найвідомішим українцем у Європі XVII ст. Він пробудив до повнокровного політичного життя, підвів з колін уярмлену, але не скорену Україну. Керована ним Запорозька Січ зробила можливим становлення Гетьманщини, держави зі своєю територією, владою, власною армією, що мала дипломатичне визнання. Його критикували за невдачі, помилки та прорахунки, хоча український народ з любов'ю називав його «батьком», в людській пам'яті він залишається визволителем, героїчною постаттю, що вказала людям шлях до національного та соціально-економічного звільнення» [5, с. 83].

5. Уривок з літопису використайте в історичному проєкті «Зовнішньополітичний курс гетьмана Б. Хмельницького». Чи можна вважати зовнішньополітичний курс Б. Хмельницького багатовекторним (доведіть прикладами). Як Ви оцінюєте союз Хмельницького з кримськими гетьманами?

З літопису Самійла Величка

«Після великодніх проявів попросив зараз Хмельницький хана, щоб той відпустив його з Криму на Україну. Він привів перед хана свого старшого сина Тимоша і віддав його під опіку й заклад до певного часу. Тиміш мав щодня з'являтися перед ханове лице...» [5, с. 86].

6. Ознайомтесь з думкою української історикині та виконайте завдання:

1) Проведіть історичну розвідку з питання посилення повноважень старшинської ради та посилення особливого впливу Хмельницького на зовнішню та внутрішню політику Гетьманщини.

2) Які повноваження старшинської ради?

3) Чим Ви поясните риси авторитарності в діях Хмельницького?

4) Чому гетьман гальмував зростання старшинського землеволодіння?

Наталія Старченко, українська історикиня

«Майбутніх дослідників очікує детальний аналіз тих людей, що оточували Б. Хмельницького «яко вольного і значного шляхти руської сина». Так охарактеризує гетьмана, чиє ім'я буде пов'язане з народженням козацької держави, буквально в першому ж реченні свого літопису, датованого 1720 р., Самійло Величко. Він же назве козаків «вольним, шляхетським, савроматійським, козако-руським» народом.

Ті люди добре знали, що стосунки політичного народу укладаються з виборним королем на підставі договору, а порушення королем своїх зобов'язань служило підставою для застосування підданими права на спротив» [5, с. 102].

7. Ознайомтесь з думкою історика про формування козацької держави та проведіть історичну розвідку в таких аспектах:

1) Що успадкувала держава Хмельницького від Запорізької Січі?

2) Як на Січі відбувалось формування козацько старшини?

3) Які першочергові завдання вирішував Хмельницький як керівник держави?

4) Які договори з Польщею вирішували основні засади формування гетьманщини?

5) На Вашу думку, чи докладав Хмельницький зусиль, щоб гетьманська влада стала одноосібною?

6) Головні завдання дипломатії Хмельницького.

Петро Кралюк, український історик

«Воєнно-політичне утворення українського козацтва, сформоване за часів Хмельниччини, можна назвати військом-державою, де була сильна влада гетьмана. У такій державі велику роль відігравала персоніфікована влада. Поки жив Хмельницький, то вдавалося згладжувати суперечності й утримувати єдність» [5, с. 103].

8. Роздуми відомого українського історика І. Лисяка-Рудницького використайте у власному історичному проєкті з назвою: «Чому держава Хмельницького «Військо Запорозьке» втратила риси демократизму, притаманні Запорізькій Січі? Чим пояснити часткове збереження в Україні фільваркових польських землеволодінь?

Іван Лисяк-Рудницький, український історик

«Чи простий народ України мав узагалі якусь користь з Хмельниччини? Революція XVII ст. не могла витворити демократичної соціальної системи, що включала б у себе принцип рівності усіх громадян перед законом. У тогочасній Європі цього принципу взагалі ще ніде не існувало. Але, незважаючи на... дедалі більшу нерівність, становище простого народу у козацькій Україні було кращим, ніж у сусідніх країнах — Польщі та Московщині... Все ж таки становище селянства в Гетьманщині було кращим, ніж у будь-якій іншій країні Східної Європи того часу, воно було особисто вільне і могло володіти землею» [5, с. 106].

9. Історичні джерела авторства істориків Н. Яковенко використайте в історичному проєкті «Зовнішня політика Б. Хмельницького: пошук союзників». Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що для ведення успішної боротьби з Р. Посполитою потрібен був мир з Кримським

ханством? Які перспективи переговорів Хмельницького з Османською імперією? Як вплинула на орієнтацію України ідея Хмельницького одруження його сина Тимоша з донькою молдовського володаря Лупули?

Наталя Яковенко, українська історикиня

«Головним приятелем Хмельницького був Іслам-Гірей... часи Хмельниччини природу своєї схожості розуміли обидві сторони: ...козакам і татарам не можна знизитися до хліборобства, війна для них необхідна. Вигодувані одним степом і звичні до однакового добичницького (козацького) хліба, запорожці без проблем знаходили порозуміння з татарами... Релігійна ж несумісність у моменти, коли на карту ставилося саме життя, важила небагато» [5, с. 109].

10. Ознайомтесь з історичним джерелом та використайте його в історичній розвідці: «Українсько-польські відносини в другій половині 17 ст.». У своїх пошуках зверніть увагу на такі аспекти:

1) Які завдання ставив Хмельницький перед собою, коли у 1648 р. його на Січі обрали гетьманом?

2) Які події національно-визвольної війни спричинили рішення Хмельницького добиватись від Речі Посполитої автономії, яка пізніше сприяє створенню незалежної козацької держави?

3) Чому на I етапі національно-визвольної війни (в кінці 1648 р.) Хмельницький сподівався, що новообраний польський король буде «руським»?

**З листа Б. Хмельницького до шведського короля
Карла Густава**

«...Як від початку ми підняли зброю проти поляків на захист віри й вольності, так і тепер не перестаємо боротися проти кожного, хто хотів би сісти нам на шию, і сподіваємося, що сам Всевишній бог помститься за насильство і знуцання над нами... Бажаємо насамперед, щоб ваша найясніша величність знала, що ми з'єднані і пов'язані з вашою найяснішою величністю не іншим зв'язком, ніж тим, яким ми зобов'язані обом найсвітлішим воєводам Молдавії і найсвітлішому князеві Трансільванії» [5, с. 110].

11. Джерело використайте в історичному проєкті та доведіть логіку Хмельницького про союз з Московським царством. Поміркуйте, чи прогнозував Хмельницький наслідки такого свого кроку? Чи погоджуєтесь Ви з думкою історикіні Н. Яковенко, що до союзу з Московією Хмельницького штовхало вище православне духовенство? Які категорії населення України відмовилися від присяги Москві? Чим це пояснити? Чи погоджуєтесь Ви з думкою багатьох українських істориків, що Москва необхідна була Україні для кровопролитної боротьби з Польщею? Чи можна вважати Березневі статті встановленням протекторату Росії над Україною?

З рішення Земського собору в Москві

«А про гетьмана про Богдана Хмельницького та про все Військо Запорозьке бояри і думні люди сказали, щоб великий государ цар і великий князь Олексій Михайлович усія Русі змидувся того гетьмана Богдана Хмельницького і все Військо Запорозьке з містами їхніми та із землями прийняти під свою державну високу руку для православної християнської віри та святих Божих церков, тому що панів

рада і уся Річ Посполита на православну християнську віру... повстали й хочуть... викоренити» [5, с. 112].

12. Наведене історичне джерело використати в історичному проєкті «Молдавський вектор у зовнішній політиці Б. Хмельницького». У своїй відповіді обґрунтуйте, які міркування Хмельницького підштовхнули його на зближення з Молдовським князівством.

З літопису самовидця:

«Хан кримський з гетьманом Хмельницьким несподівано зі всіма потугами козацькими й татарськими, напавши на Волоську землю, всю її в ніщо обернули, завоювали по самі гори, людей побрали в полон та набутки їхні, лише замки міцні трималися, і сам господар лишив Яси, місто столичне, але потім повернувся. А Хмельницький стояв із ханом біля Прута, звойовуючи ту землю загонами військовими. Потім господар вмовив орду та гетьмана Хмельницького, щоб вони пішли з його землі, і вчинив сватання з Хмельницьким – дочку свою за сина Хмельницького обіцяв дати, що потім і вчинив» [5, с. 98].

13. Ознайомтесь з поданими джерелами та використайте їх в історичному проєкті «Молдавський вектор у зовнішній політиці Хмельницького». Зверніть увагу на такі аспекти:

1) Які цілі переслідував Хмельницький, йдучи на зближення з Молдавським князівством?

2) Чому В. Лупул не став надійним союзником Хмельницького?

3) Як українські історики оцінюють загибель Тимофія Хмельницького?

Григорій Граб'янка, козацький літописець

«Дізнався Хмельницький про синову смерть і вирішив відплатити ляхам. Коли зібрав велику силу, пустив слух, що ніби нічого не знає ні про загин сина, ні про штурм Сучави, і що нібито вирушає туди своїм на виручку. Цією хитрістю він заманив короля і поляків під Жванець... А король..., став біля Жванця, ні сном, ні духом не відаючи, де Хмельницький. Ось тоді Хмельницький разом з ханом і підійшли до польського війська і так облягли його, що поляки не могли з табору і голови виткнути. Почався голод серед поляків, із п'ятнадцяти тисяч... залишилося тільки чотири... Тоді поляки здалися на ласку переможців» [5, с. 99].

14. Спробуйте провести літературно-історичне дослідження про українсько-московський союз 1654 р. До думок фахових істориків про цю подію додайте оцінки Т. Шевченка. Чому Березневі статті багато істориків оцінюють як «вибухівку сповільненої дії»?

Петро Кралюк, український історик

«Події середини і другої половини XVII ст стали переломними як в історії козацтва, так і в історії українських земель. У вогні повстань згоріла «стара Русь». Її залишки були покозачені або покатоличені (а, отже, полонізовані). На місці «старої Русі» народилася Україна, де козацтво відіграло провідну роль» [5, с. 120].

15. Ознайомтесь з думками українського історика С. Плохія та використайте його роздуми в історичній розвідці про заполітизованість Переяславської Ради. Який вплив справляли Березневі статті на подальший розвиток України? Знайдіть інформацію про позицію І. Богуна щодо московсько-українського союзу. Що Ви знаєте про

святкування 300-річчя Переяславської ради в Радянському Союзі?

Сергій Плохій, український і американський історик

«У Переяславі царські представники застосували щодо нових підданців правила степової дипломатії... Ці принципи передбачали наявність «лояльного правителя» і «слабкий протекторат, скріплений присягою», внаслідок чого закладались відносини підданства..., натомість друга сторона розглядала це як... нетривале підкорення... Подальші події переконливо показали, що жодна зі сторін переяславських перемовин повністю не розуміла, в які саме відносини вона вступає» [5, с. 113].

16. Ознайомтесь з думкою історика С. Плохія та використайте його роздуми у власному проєкті про російсько-українські відносини середини 17 ст. Чому російське посольство на чолі з В. Бурмінім відмовилось присягати Хмельницькому? Чи погоджуєтесь Ви з думкою, що Березневі статті – це спроба Росії нав'язати «Руський мир»?».

Сергій Плохій, український і американський історик

«Козаки вважали Переяславську угоду контрактом, що має зв'язувати обов'язками обидві сторони. З боку Хмельницького, він та його держава потрапляли під протекторат царської влади. Вони обіцяли відданість і військову службу в обмін на захист, пропонований московською державою. Цар, однак, сприймав козаків як нових підданих, щодо яких він не має жодних зобов'язань...» [5, с. 115].

17. Дане джерело використайте у власному історичному проєкті «Підсумки національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького». Зверніть увагу на оцінку цих подій у працях не лише українських, а й польських істориків. Оцініть рушійні сили війни та національний склад армії Хмельницького. На Вашу думку, якими були головні досягнення та провали Хмельницького як гетьмана козацької держави?

Ігор Гирич, український історик

«В традиційній спільноті, де існувало соціальне розмежування за етнічною ознакою, був закладений вибуховий механізм... Якщо селяни – це передусім українці, торгівці і лихварі – євреї, ремісники – німці, землевласники – поляки, то військовий конфлікт рано чи пізно мусив у такому суспільстві відбутися і мати яскраво національне забарвлення» [5, с. 119].

18. Проанлізуйте подані історичні джерела, дайте відповідь на питання: у якому уривку вказано привід до Національно-визвольної війни українського народу проти Речі Посполитої середини XVII ст.?

1) *«Зухвалий мій син Тиміш зібрав військо для того, щоб змусити до шлюбу дочку молдавського господаря. Застерігаю вашу королівську милість аби ви відступили з військом до польського кордону...» [6, с. 89].*

2) *«Наш підданий гетьман Б. Хмельницький, майже поєднавши свої війська з угорцем Ракочієм, послав до Польської держави наказного гетьмана Ждановича, Богуна та інших начальників для спустошення...» [1, с. 71].*

3) *«Царська величність наді мною... учинив немилосердя своє: помирившись з поляками, ...государ послав з Вільно проти нас, шведів і угорців полякам на допомогу 20 тис. ратних людей...» [8, с. 246].*

4) *«Уся перша війна почалася через Чаплинського, який, не зважаючи на те, що я мав привілей короля, відібрав у мене хутір та ще й мені погрожував смертю, і увесь цей вогонь спалахнув через нього...» [8, с. 247].*

19. Розташуйте події в хронологічній послідовності:

- 1) Берестецька битва
- 2) Укладення Березневих статей
- 3) Жовтоводська і Корсунська битви
- 4) Білоцерківський мир

20. Впізнайте особу за описом:

«Військово-політичний діяч періоду національно-визвольної війни. З 1638 р. – полковник реєстрового козацького війська. Брав участь у битві під Пилявцями, командував кіннотою під Збаражем, де загнув у бою. Герой історичної пісні» [6, с. 65].

- А) Микола Морозенко
- Б) Максим Кривоніс
- В) Іван Богун
- Г) Петро Конашевич-Сагайдачний

21. Впізнайте особу за описом:

«Прилуцький полковник, один із найближчих сподвижників Б. Хмельницького, учасник багатьох боїв. У битві під Берестечком був наказним гетьманом. Виконував важливі дипломатичні доручення» [3, с. 48].

- А) Іван Богун
- Б) Петро Дорошенко
- В) Дем'ян Многогрішний
- Г) Марко Жмайло

22. Розташуйте події в хронологічній послідовності:

- 1) Переяславська рада
- 2) Битва під Берестечком
- 3) битва під Пилявцями;
- 4) Білоцерківський договір

23. Позначте факти, що стосуються біографії

Б. Хмельницького:

- 1) Здобув освіту в єзуїтській колегії у Львові
- 2) Брав участь у битві під Цецорою
- 3) Походив із багатой української магнатської родини;
- 4) Два роки перебував у турецькому полоні
- 5) Похований у Києво-Печерській лаврі.

24. Позначте факти, що стосуються біографії

Т. Хмельницького:

- 1) Був молодшим сином Б. Хмельницького
- 2) Прибув на Січ разом з батьком у 1648 р
- 3) Був одружений з дочкою молдавського господаря Розандою
- 4) Брав участь у Молдавському поході
- 5) Два роки перебував у полоні у турків.

25. Проаналізуйте поданий текст та дайте відповіді на запитання:

- 1) Хто є автором листа?
- 2) З якою метою автор писав цей лист?
- 3) Які наслідки мав цей лист для України?
- 4) Що означає поняття «козацькі старшини» у поданому контексті?

«Згубне полум'я так розгорілось, що не було жодного села, жодного міста, у якому б не лунали заклики до сваволі й

де б не чинилися замаху на життя й майно своїх панів ...
Козацькі старшини бажать також самостійно
володарювати в Україні, укладати угоди з іноземцями і
сторонніми господарями і робити все, що лише завгодно їх
волі й бажанню» [2, с. 161].

**26. Установіть відповідність між іменами
історичних діячів та подіями, які пов'язують з ними:**

1. Станіслав Кричевський	А) Наказний гетьман
2. Антон Жданович	Б) Брацлавський воєвода
3. Станіслав Лянцкоронський	В) Коронний гетьман
4. Яцек Шемберк	Г) Чигиринський полковник
	Д) Урядовий комісар
реєстрового козацтва

27. Розмістіть події в хронологічній послідовності:

- 1) Віленське перемир'я
- 2) Останній молдавський похід
- 3) 20 тисячне польське військо вторглося на Поділля та
Брацлавщину
- 4) Білоцерківський договір

**28. У 1649 р. на Лівобережжі існувало сім полків
(вибери три правильні відповіді)**

- 1) Ніжинський
- 2) Київський
- 3) Корсунський
- 4) Прилуцький
- 5) Черкаський
- 6) Миргородський
- 7) Білоцерківський

29. Про яку ситуацію в Україні йдеться в листі брацлавського воєводи Адама Кисля до архієпископа Матвія Любенського?

«Військо наше розгромлене й розбите щцент ... раби панують над нами; зрадник засновує нове князівство... безумна Чернь, рада тому, що Хмельницький оберігає її, піддаючи вогню і мечу один лиш шляхетський стан, відчиняє міста, замки, уводить туди його як тріумфатора-переможця... Київ оголосив він своєю столицею...» [3, с. 37]

А. Початок Національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького (1648 р.)

Б. Руїна після смерті Богдана Хмельницького

В. Повстання Северина Наливайка

Г. Коліївщина

30. Установіть відповідність між органами влади та їх повноваженнями:

1. Рада при гетьманові	А) Найвищий орган влади
2. Старшинська рада	Б) Вирішувала усі порочні внутрішнього управління й законодавчих відносин Війська Запорозького
3. Гетьманський уряд	В) Забезпечував матеріальне постачання армії та артилерії
4. Загальна військова влада	Г) Розв'язував військові, адміністративні, господарські, правові й зовнішньополітичні питання її рішення були обов'язковими

Д) Дорадчий орган що
складався з довірених осіб
гетьмана

31. Розмістіть події в хронологічній послідовності:

- 1) Облога Вінниці
- 2) Березневі статті
- 3) Кам'янецька угода
- 4) Перший молдавський похід

**32. Визначте умови Березневих статей (3 правильні
відповіді)**

- 1) Скасовувався давній поділена стани
- 2) Встановлювалася 60 тис. кількість козацького реєстру
- 3) Судиться українське населення мало на основі місцевих законів та звичаїв.
- 4) Гетьмана призначав цар
- 5) Посада в адміністративному апараті зміщувались представниками місцевого населення
- 6) Податки мали збирати царські урядники

33. Розгляньте історичну карту «Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького (1648–1657 рр.)».

Рис. 3. Історична карта Національно-визвольна війна під проводом Б. Хмельницького (1648–1657 рр.)

Джерело: [23]'

1) Позначте на карті:

А) Основні центри повстання на початковому етапі війни.

Б) Місця найбільших битв: Жовті Води, Корсунь, Пилявці, Зборів, Берестечко, Батіг.

В) Територію, підконтрольну Війську Запорозькому у 1649 р. після Зборівської угоди.

2) Поясніть, чому Київ Хмельницький обрав своєю столицею.

3) Проаналізуйте, як змінювалася ситуація на фронтах війни з 1648 по 1651 рік.

34. Упорядкуйте події в хронологічному порядку:

- 1) Підписання Зборівського договору.
- 2) Битва під Жовтими Водами.
- 3) Укладання Білоцерківського договору.
- 4) Битва під Берестечком.

5) Битва під Пилявцями

35. Прочитайте уривок із листа Адама Кисіля до митрополита та дайте відповідь на запитання:

1) Яку позицію зайняв автор цього листа щодо дій Хмельницького?

2) Як характеризується ставлення міщан і селян до Хмельницького?

3) Про які військові або політичні події згадується в уривку?

4) Чи можна вважати цей лист упередженим? Чому?

«...Військо наше розгромлене й розбите щцент... раби панують над нами; зрадник засновує нове князівство... безумна чернь, рада тому, що Хмельницький оберігає її, піддаючи вогню і мечу один лиш шляхетський стан, відчиняє міста, замки, уводить туди його як тріумфатора-переможця... Київ оголосив він своєю столицею...»[6, с. 93].

36. Складіть коротку хронологію життя і діяльності Богдана Хмельницького. Позначте на осі часу 5 ключових подій, що стосуються його політичної та військової діяльності, за наведеним прикладом

Рік	Подія
1595	Народження Богдана Хмельницького в Суботові
1648	
...	

37. Установіть відповідність між битвою та її результатом:

- 1) Жовті Води
- 2) Пилявці
- 3) Берестечко

4) Батіг

А) Поразка українського війська

Б) Перемога Хмельницького і знищення польського
війська

В) Панічна втеча польської армії

Г) Перемога над польськими загонами Стефана
Потоцького

**38. Установіть відповідність між угодою та її
наслідками**

1) Зборівський договір

2) Білоцерківський договір

3) Переяславська угода

4) Кам'янецька угода

А) Обмеження реєстру до 20 тис. козаків

Б) Запровадження протекторату Московії

В) Перший компроміс з польською владою

Г) Невдале завершення війни з Річчю Посполитою
після смерті Хмельницького

**39. Заповніть таблицю за темою «Національно-
визвольна війна під проводом Б. Хмельницького». У графі
«Причини» вкажіть соціально-економічні та політичні
причини повстання; у графі «Основні події» —
найважливіші битви та договори; у графі «Наслідки» —
зміни в суспільстві та державному устрої.**

Причини війни	Основні події (битви, угоди)	Наслідки війни

**40. Розгляньте портрети відомих діячів періоду
Національно-визвольної війни**

Джерело: [24; 25; 26]

- 1) Підпишіть портрет кожного діяча.
- 2) Напишіть коротку характеристику його ролі у війні (2-3 речення).
- 3) Поясніть, якою була позиція цієї особи щодо конфлікту (повстання, переговори, військові дії).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В. С. Історія України. Типові тестові завдання Київ. «Літера ЛТД», 2019 р. 128 с.
2. Власов В. С. Історія України. Експрес-підготовка. Київ. «Літера ЛТД», 2011. 254 с.
3. Власов В. С., Кульчицький С. В, Збірник завдань для ДПА з історії України. Київ. Центр навчально-методичної літератури, 2014. 128 с.
4. Гісем О. В. Історія України. Збірник завдань у тестовій формі. Кам'янець-Подільський. ФОП Фисин О.В., 2019, 308 с.
5. Гісем О.В., Сорочинська Н.М. Історія України: збірник тестових завдань. Кам'янець-Подільський, 2021. 408 с.
6. Дрібниця В. О., Щупак І.Я. Історія України : підруч. для 7 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 176 с.
7. Крижановська М., Гирич І., Бурненко І. Історія України. Рівень стандарту. Підручник для 11 класу. Тернопіль: «Астон», 2019. 255 с.
8. Панчук І. Історія України. Комплексне завдання. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2019. 495 с.
9. Струкевич О., Романюк С. Історія України. Підручник для 11 класу. Київ6 «Грамота», 2011. 319 с.
10. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: «Астон», 2019. 256 с.
11. Щербина С. І. Історія України. Лабораторно-практичні завдання. Ч. II. Черкаси, 2017. 141 с.
12. Щупак І.Я., Черкас Б.В., Бурлака О.В., Власова Н.С. Історія України: підруч для 8 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. 224 с.

13. Історичні карти. *Quizlet*. URL:
<https://quizlet.com/ua/787811509/%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8-flash-cards/>

14. Битва під Хотиним. «Як козаки врятували Європу від Османської імперії. 400 років Хотинської битви 1621 року». *Міська спеціалізована молодіжна бібліотека*. URL:
<https://msmb.org.ua/biblioasuresi/bibliografiya/istorichni-podii/bitva-pid-hotinom-yak-kozaki-vryatuvali-yevropu-vid-osmansykoj-imperii-400-rokiv-hotinsykoj-bitvi-1621-roku/>

15. Благовірний князь Константин Острозький. URL:
<https://uspinnya.cn.ua/pravoslavni-svyata/svyatij-blagovirnij-knyaz-kostyantyn-ostrozkiy>

16. Роздуми святого Петра Могили про високе значення чернечого життя. URL:
<https://parafia.org.ua/biblioteka/svyatoottsivski-tvory/rozdumy-petra-mohyly/>

17. Мельник І. Один із творців Берестейської Унії. *Збруч*. URL: <https://zbruc.eu/node/54927>

18. Бендюк М. Смотрицький зробив революцію в граматиці. URL: <https://ostrog.rayon.in.ua/topics/385342-mikola-bendiuk-smotritskii-zrobiv-revoliutsiiu-v-gramatitsi>

19. Давня книжкова історія Острога. *Ukrainier*. URL:
<https://www.ukrainier.net/knyzhkova-istoriia-ostroha/>

20. День Святого Петра Конашевича-Сагайдачного: життя та діяльність гетьмана Запорізької Січі | веб-сайт: *Андріївська церква*. URL: <https://andriivskatserkva.kiev.ua/molytva/den-svyatogo-petra-konashevycha-sagajdachnogo-zhyttya-ta-diyalnist-getmana-zaporizkoyi-sichi/>

21. Битва під Оршею. Князь Острозький проти князя Московського. *Історична правда*. URL:
<https://www.istpravda.com.ua/articles/2013/07/24/131707/>

22. Михайловський В. Королі та династії в українській історії *Український тиждень*. № 38 (618) від 18 вересня 2019 р. URL: <https://tyzhden.ua/koroli-ta-dynastii-v-ukrainskij-istorii-5/>

23. Тематична карта та Конспект. Події Національної визвольної війни під проводом Б.Хмельницького 1648-1649 рр. URL: <https://naurok.com.ua/tematichna-karta-ta-konspekt-podi-nacionalno-vizvolno-viyni-pid-provodom-b-hmelnickogo-1648-1649-rr-401513.html>

24. Чухліб Т. Чорноморська доктрина Гетьмана Хмельницького. *День*. № 101 (2015) URL: <https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/chornomorska-doktryna-hetmana-khmelnytskoho>

25. Jan Zamoyski i Stefan Batory – historia politycznego tandemu. *Portal historyczny Histmag.org*. URL: <https://histmag.org/Jan-Zamoyski-i-Stefan-Batory-historia-politycznego-tandemu-18575>

26. Іван Богун. Найгарніша постать нашої історії, не заплямована ні королівськими, ні царськими нагородами. *То є Львів*. URL: <https://inlviv.in.ua/suspilstvo/istorija/ivan-bogun-najgarnisha-postat-nashoyi-istoriyi-ne-zaplyamovana-ni-korolivskymy-ni-tsarskymy-nagorodamy>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власов В. С. Історія України. Типові тестові завдання Київ. «Літера ЛТД», 2019 р. 128 с.
2. Власов В. С. Історія України. Експрес-підготовка. Київ. «Літера ЛТД», 2011. 254 с.
3. Власов В. С., Кульчицький С. В, Збірник завдань для ДПА з історії України. Київ. Центр навчально-методичної літератури, 2014. 128 с.
4. Гісем О. В. Історія України. Збірник завдань у тестовій формі. Кам'янець-Подільський. ФОП Фисин О.В., 2019, 308 с.
5. Гісем О.В., Сорочинська Н.М. Історія України: збірник тестових завдань. Кам'янець-Подільський, 2021. 408 с.
6. Дрібниця В. О., Щупак І.Я. Історія України : підруч. для 7 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2020. 176 с.
7. Крижановська М., Гирич І., Бурненко І. Історія України. Рівень стандарту. Підручник для 11 класу. Тернопіль: «Астон», 2019. 255 с.
8. Панчук І. Історія України. Комплексне завдання. Тернопіль: «Підручники і посібники», 2019. 495 с.
9. Струкевич О., Романюк С. Історія України. Підручник для 11 класу. Київб «Грамота», 2011. 319 с.
10. Хлібовська Г.М. Історія України. Рівень стандарту: підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: «Астон», 2019. 256 с.
11. Щербина С. І. Історія України. Лабораторно-практичні завдання. Ч. II. Черкаси, 2017. 141 с.
12. Щупак І.Я., Черкас Б.В., Бурлака О.В., Власова Н.С. Історія України: підруч для 8 кл. закладів загальної середньої освіти. Київ: УОВЦ «Оріон», 2021. 224 с.

ПРО УКЛАДАЧА

Щербина Світлана Іванівна закінчила історичний факультет Прикарпатського університету імені Василя Стефаника (1995 р.). Викладач історії України Черкаського державного бізнес-коледжу з 2003 р., викладач-методист. Є автором понад 30 наукових публікацій (у т.ч. 11 статей у фахових виданнях України) та 10 навчально-методичних праць, які впроваджено в освітній процес Черкаського державного фахового бізнес-коледжу.

Навчальне видання

ЩЕРБИНА Світлана Іванівна

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

ТРЕНУВАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДО НАЦІОНАЛЬНОГО
МУЛЬТИПРЕДМЕТНОГО ТЕСТУ

Частина 5

Комп'ютерний набір Щербина С.І.
Коректор В.Л. Красюк

Підписано до друку _____ 2025 р. Формат 60x84 ¹/₁₆
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Друк
офсетний.

Умов. друк. арк. 1,45. Тираж 5 прим. зам № 405

За довідками з питань реалізації
звертатись за тел. (0472) 64-05-15